

5. Онкович Г.В. Українознавство і лінгводидактика: підручник / Г.В.Онкович – К.: Логос, 1997. –108 с.

Сугейко Л.Г.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ НА ЛИНГВОКРАЕВЕДЧЕСКОЙ ОСНОВЕ

В статье рассматриваются основные положения системы профессиональной подготовки учителя начальной школы во время изучения языковедческих дисциплин на основе лингвокраеведческого материала о национальных традициях, обрядах, быте родного народа, природы края, его истории, национальном искусстве, народной символике и т.д.

Ключевые слова: лингвокраеведческая компетенция, профессиональная культура, культурологический материал, тематические группы народоведческих номинаций.

Suheiko L. P.

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS ON THE BASIS OF LINGVOCOUNTRYSTUDYING BASIS

The article examines the main ideas of the system of professional training of primary school teachers while studying linguistic disciplines on the basis of lingvocountrystudying material about national traditions, customs, the way of life of native people, nature of the region, its history, the national art, national symbols, etc.

Key words: lingvocountrystudying competence, professional culture, cultural material, thematic groups of national nominations.

УДК 372.3.064.2

Черепаня Н.І.

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГА І ДІТЕЙ ЯК ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті з'ясовано суть поняття "педагогічна взаємодія" та проаналізовано стан проблеми розвитку взаємодії педагога з дітьми як психолого-педагогічна проблема.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, педагогічний процес, структура взаємодії, середовище.

Реалізація курсу України на європейську інтеграцію, загальна перебудова системи вищої освіти, впровадження нових педагогічних технологій постійно збагачують науку новими термінами, тим самим посилюють потребу в подоланні існуючих розходжень між вітчизняними та зарубіжними поняттєвими системами.

У сучасних умовах чимале значення надається організації взаємодії педагога і дитини при побудові педагогічного процесу.

Особистісно-орієнтована взаємодія в системі педагог-вихованець передбачає визнання особистості дитини не стільки об'єктом, скільки суб'єктом виховання, освіти, партнером у навчально-виховному процесі. Метою особистісно-орієнтованої педагогічної взаємодії педагога з вихованцем є створення сприятливих умов, сприяння її особистісного розвитку, формування у неї моральних орієнтацій, її самовизначення (С.В. Бондаревська, О.С. Газман, А.В. Мудрик, В.А. Сластенін, І.С. Якиманська, та ін.).

На необхідність розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних із розвитком ідеї педагогічної взаємодії, вказують сучасні вчені – педагоги О.В. Глузман, О.М. Друганова, С.Т. Золотухіна, М.Б. Євтух, В.С.Курило, О.М.Микитюкта ін.

Педагогічна взаємодія володіє особливим потенціалом, тому детально розглядається вітчизняними ученими. Для нашого дослідження значущими є положення авторів про місце взаємодії в становленні особистості дитини (К.Н. Вентцель, П.Ф. Каптерев, Б.М. Майстрів),

взаємозв'язок взаємодії з організацією процесу педагогічної підтримки (О.С. Газман, Н.Б. Крилова, Н.Н. Михайлова і ін.). Важливими є також положення учених про особливості побудови взаємодії у зв'язку з організацією різних видів діяльності дошкільника: ігрової, пізнавальної, трудової (Р.С. Бурі, Я. Л. Коломінський, М.В. Крулехт, В.І. Логинова, Е.І. Русина і ін.).

Метою статті є аналіз стану проблеми розвитку взаємодії педагога з дітьми в психолого-педагогічній літературі.

Педагогічний процес – це динамічна взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на досягнення поставленої виховної мети. Педагогічна взаємодія своєрідна: її зміст та способи визначаються завданнями виховання і навчання людей. Завдання заздалегідь передбачають зміну стану, перетворення властивостей і якостей вихованців. Тому можна констатувати, що педагогічний процес є процесом, у якому соціальні ідеї перетворюються в якості особистості [4].

Взаємна активність вихователів і вихованців у педагогіці позначається термінами "педагогічна взаємодія", "педагогічне співробітництво", "педагогічне партнерство". На цей момент, не можна говорити про існування цілісної характеристики ідеї "педагогічної взаємодії" як міждисциплінарної, психолого-педагогічної проблеми. Ідея "педагогічної взаємодії", як цілісна технологія, ще не отримала втілення у будь-якій моделі, яка би мала чітко відпрацьований нормативно-термінологічний апарат, що є необхідним на теперішньому етапі реформування системи вищої освіти України [2].

Термін "педагогічна взаємодія" як поняття в науковій літературі трактується неоднозначно. У філософії взаємодія розглядається як категорія, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємообумовленість, взаємоперехід, зміну стану. В.А. Кан-Калік і Н.Д. Нікандров, вивчаючи соціально-психологічну взаємодію, розглядають її як механізм спілкування і ототожнюють її з процесом співтворчості. Вони вважають, що педагогічне спілкування – це соціально-психологічна взаємодія, в процесі якої відбувається ефект взаємозараження. Його основою є педагогічне співпереживання, емоційна спільність переживання педагога і дитини [4]. В психології використовується термін "міжособистісна взаємодія", який розуміється як сукупність зв'язків і взаємовпливів людей, що відбуваються в процесі спільної діяльності.

Педагогічна взаємодія набуває дієвості, якщо технічні прийоми, які використовує педагог, сповнені високих прагнень гуманістичного відношення до дітей і спрямовані на розвиток їхньої особистості. Визначаючи у свій час навчально-виховний процес як "багатогранний процес постійного духовного збагачення й оновлення", В.О. Сухомлинський підкреслював, що не можна зводити педагогічний процес лише до педагогічного впливу педагога на дітей.

Поняття "взаємодія" включає в себе в єдності педагогічний вплив і власну активність вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованих впливом на педагога й на себе самого (самовиховання). Тому педагогічна взаємодія є необхідною умовою ефективності педагогічного процесу. Взаємодія – це своєрідне втілення зв'язків, взаємин між людьми, котрі, вирішуючи спільні завдання, взаємовпливають, доповнюють один одного і досягають успіху в розв'язанні поставлених завдань. Природно, що змін зазнають і суб'єкти, і ті об'єкти, на які спрямована взаємодія.

Педагогічний процес не є нерозривним ланцюгом розвиваючих взаємодій вихователів і вихованців. В одному випадку в формуванні взаємин між ними виявляється позитивна тенденція, в іншому – виникають перешкоди, конфлікти. Так само суперечливо і нерівномірно відбувається розвиток вихованця. Він може добре опанувати необхідний обсяг наукових знань, але не зробити світоглядних і моральних висновків, що впливають з них. Він прагне поводити себе відповідно до вимог загальнолюдської моральної норми, проте йому не вистачає сили волі й відповідних навичок.

Отже, суперечності є неодмінною умовою педагогічного процесу. Як же вирішити їх? Педагог не може і не повинен йти шляхом "зняття" протилежностей. Такі спроби, як

переконає життя, залишаються безрезультатними. Сьогодні збільшився обсяг знань людства про закони розвитку природи і суспільства. В основу еволюційних теорій покладена концепція додатковості видатного датського фізика Нільса Бора. Домінуючим у цій концепції є принцип компліментарності (втішене зауваження на чиюсь адресу, похвала), відповідно до якого протилежності зникають не шляхом зняття, а за рахунок поєднання, взаємодоповнення, компромісу [5].

Тому педагог повинен уміти розпізнавати особливості й основні причини протилежностей, знаходити компроміс, поєднувати інтереси, будувати партнерство з вихованцем. Лише за умов взаємоповаги, бажання та уміння вірити одне одному взаємодія педагога і вихованця стає досяжною. Це є найбільш надійним "соціальним клеєм" (А.С.Макаренко), людською основою педагогічного процесу, якщо він прагне бути людським.

Педагогічна взаємодія, на відміну від будь-якої іншої взаємодії, являє собою навмисний контакт (тривалий або тимчасовий) педагога і вихованців, наслідком якого є взаємні зміни в їх поведінці, діяльності та відносинах. Педагогічна взаємодія включає в себе в єдності педагогічний вплив, його активне сприйняття і засвоєння вихованцем і власну активність останнього, яка виявляється в відповідних безпосередніх або опосередкованих впливах на педагога й на самого себе (самовиховання). Поняття "педагогічна взаємодія" тому ширше, ніж "педагогічний вплив" і навіть "педагогічне ставлення", яке є наслідком взаємодії педагогів і вихованців.

Однак у силу вікових особливостей дитини, провідна роль у педагогічній взаємодії відводиться дорослому. Своєрідність спілкування між дорослим і дитиною також наділяє даний вид взаємодії певною специфікою. Особливості педагогічної взаємодії розглядаються авторами в основному у зв'язку з особистістю дорослого, його впливом, впливом на дитину, проте мало вивченим залишається зворотний вплив – дитину на вихователя.

Виділяють три моделі педагогічної взаємодії, на основі яких виникає протиріччя між цілями і завданнями, які ставлять педагоги, і тими цілями і завданнями, які переслідують діти в конкретний момент часу. Перша модель базується на суб'єкт – об'єктних зв'язках, де реалізується принцип домінування педагога. У рамках другої, заснованої на суб'єкт-суб'єктних зв'язках, підтримується принцип рівності сторін взаємодії. Третя модель – побудована на суб'єкт-об'єктних зв'язках і передбачає підрядну позицію педагога.

Традиційний підхід до реалізації педагогічного процесу ототожнює його з діяльністю педагога – особливим видом соціальної (професійної) діяльності, спрямованої на реалізацію навчально-виховних цілей : передачу від старших поколінь молодшим накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку та підготовку до виконання певних соціальних ролей у суспільстві. Даний підхід закріплює суб'єкт-об'єктні відносини в педагогічному процесі, в яких у ролі суб'єкта виступає педагог, а в ролі об'єкта – вихованець (дитина). При такому підході суб'єктивні особливості педагога і дитини, пов'язані з їх особистісними проявами, залишаються практично поза педагогічного процесу як об'єктивного явища. Вони існують, діють, але як значимий фактор його функціонування не враховуються, що значно обмежує можливості розкриття творчого потенціалу учасників педагогічного процесу. До тих пір, поки дитина є об'єктом педагогічного процесу, тобто спонукання до діяльності будуть постійно виходити від педагога, розвиток дитини не буде ефективним [3].

Визнання дитини не тільки об'єктом, але і суб'єктом педагогічного процесу докорінно змінює можливості формування і прояву особистісного потенціалу, як дитини, так і педагога. При цьому організація та утримання педагогічного процесу будуть визначатися не тільки педагогом, а й потребами, інтересами, характером активності дитини. Такий підхід, безумовно, відповідає орієнтирам гуманістичних принципів, актуальним вимогам ставлення до особистості як найвищої цінності.

Суб'єктно-суб'єктні відносини сприяють розвитку у дітей здатності до співпраці, ініціативності, творчого початку, вміння конструктивно вирішувати конфлікти.

Активізується складна робота пізнавальних процесів, активізуються знання, відбираються потрібні способи вирішення завдань, апробуються різноманітні вміння. Вся діяльність набуває особистісну значимість для дитини, формуються цінні прояви активності і самостійності, які при стійкому зміцненні суб'єктної позиції можуть стати її особистісними якостями[5].

На жаль, в практиці дошкільного виховання найчастіше має місце традиційний підхід, де дитина є об'єктом педагогічного впливу, яка здатна тільки автоматично сприймати вплив педагога. Але якщо дитину визнати суб'єктом педагогічного процесу, то утверджується пріоритет суб'єкт-суб'єктних відносин.

У період появи нових форм організації дошкільної освіти, впровадження інноваційних методів роботи змінюється професійна свідомість педагогів, здійснюється активний пошук нового змісту і методів взаємодії з дитиною. Ці процеси оновлення змісту не можуть бути відірвані від розвиваючого середовища, в якому вони повинні втілюватися. Вкрай важливим є виділення підходів до організації середовища з орієнтацією на підтримку дитини в її індивідуальному саморозвитку [2].

За словами Л.С. Виготського "...Середовище є істинний важіль виховного процесу, і вся роль педагога зводиться до управління цим важелем. У процесі виховання вчитель при новому розумінні справи має не тільки не менше значення, ніж раніше, але незмірно більше. І хоча його роль втрачається, мабуть, у зовнішній активності, так як він менше навчає і виховує, проте він виграє у внутрішній активності" [1]. Автором підкреслюється активність всіх сторін при здійсненні педагогічної взаємодії. Таким чином, в середовищі закладені потенційні можливості для розвитку і виховання дитини за умови активності всіх учасників процесу взаємодії з нею, моделювання, побудови її елементів.

З точки зору Р.М. Чумичева, середовище виступає не тільки умовою творчого саморозвитку особистості дитини, а й показником професійної творчості фахівця, так як її конструювання вимагає від педагога фантазії і знання різноманітних способів створення середовища. Взаємодія суб'єкта з середовищем розпадається на два відносно самостійних процесу: створення або перетворення середовища і її освоєння.

Суб'єкт-суб'єктні зв'язки і відносини, що виникають між педагогом і дітьми при побудові елементів предметно-ігрового середовища, характеризуються такими особливостями:

- постійністю, а не ситуативним характером;
- засновані на врахуванні інтересів і потреб сторін, у тому числі у створенні простору;
- партнерським типом спілкування, що передбачає активну позицію обох сторін,

діалог.

Вихователь, з одного боку, є автором середовища, з іншого боку – її компонентом. Доведено, що людина для іншої людини також виступає як елемент навколишнього середовища, надаючи на неї вплив своїми відносинами і діями.

Сучасна ситуація в освіті ставить педагога в принципово нові умови, для яких характерні відсутність жорсткої регламентації педагогічної діяльності, значне розширення інформаційного поля, модернізація соціальних функцій педагога, розвиток індивідуальності, готовність до прийняття рішень, мобільність застосування професійних якостей. Тільки дорослий, цілеспрямовано організовуючи предметний світ, розкриває у своїх діях і відносинах з дітьми його сутність: він "одушевляє" навколишнє середовище, робить його зрозумілим і доступним для дитини.

Важливим для педагога є постійне вдосконалення знань, зокрема у сфері побудови середовища, використанні її багатого виховного потенціалу, оволодіння прогресивними педагогічними технологіями.

Особлива роль соціальної спільності як середовища людини відзначається В.В. Рубцовим. Практикована довгий час навчально-дисциплінарна модель виховання породила певну систему: провідна роль в організації педагогічного процесу відводилася дорослому. Саме він визначав зміст, методи, засоби роботи, проте не завжди враховував інтереси дітей –

їх прагнення до активності, творчості, творення. Зовсім іншої позиції вимагає сучасна особистісно-орієнтована модель взаємодії – надання дитині свободи, незалежності, більшого "поля" для самостійних дій, спілкування на рівних.

Середовище є найважливішим чинником, опосередкованою діяльністю. Воно надає великі можливості для виховання і розвитку дошкільника, формування значущих якостей особистості: активності, самостійності, творчих проявів, комунікабельності. Однак повноцінний розвиток і виховання дитини в середовищі можливо при створенні умов для її активності в середовищі, можливостей для моделювання, побудови її елементів. Взаємодія з елементами середовища, внесення змін в середовище, спільна діяльність педагога і дитини в даному напрямку відкриває великі можливості для розкриття особистісного потенціалу дошкільника. На нашу думку, для здійснення активної діяльності дитини в середовищі важливим є організація ефективної взаємодії, при якому провідна роль відводиться дорослому. При цьому він є партнером для дитини, направляє її, навчає. Побудова ефективної взаємодії між педагогом і дитиною при побудові елементів середовища є важливою умовою використання її потенціалу у вихованні та розвитку дошкільника [3].

Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на широке коло існуючих досліджень, що розвивають різні аспекти "педагогічної взаємодії", на цей момент, не можна говорити про існування цілісної характеристики ідеї "педагогічної взаємодії" як міждисциплінарної, психолого-педагогічної проблеми. Педагогічна взаємодія є необхідною умовою ефективності педагогічного процесу. Поняття "взаємодія" включає в себе в єдності педагогічний вплив і власну активність вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованих впливом на педагога й на себе самого (самовиховання). Результатом педагогічної взаємодії має стати підготовка дитини до активного самостійного опанування знань та формування пов'язаних з ними вмінь, здібностей і особистісних якостей. Це вимагає створення відповідного навчально-розвивального середовища дошкільного навчального закладу та спеціально підготовленого педагога, який на основі взаємодії з суб'єктами виховання, побудує систему вільного розвитку дитини.

У подальшому нами буде розроблено педагогічні умови формування готовності майбутнього вихователя до організації педагогічної взаємодії з дошкільниками і їх батьками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Выготский Л.С. Игра и её роль в психическом развитии ребёнка // Вопросы психологии / Л.С.Виготский. – 1966. – №6. – С. 62-76.
2. Дичківська, І.М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] : навч. посібник для вищих навч. закладів / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с. – (Альма-матер).
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л.М. Проколієнко. – К., 2005. – 608 с.
4. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навч. посібник / О.П.Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
5. Педагогіка: педагогічні теорії, системи, технології / Под ред. С.А.Смирнова. – М.: Академия, 2006. – 512 с.

Черепаня Н.И.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПЕДАГОГА И ДЕТЕЙ КАК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье выявлена сущность понятия "педагогическое взаимодействие" и проанализировано состояние проблемы развития взаимодействия педагога с детьми как психолого-педагогической проблемы.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, педагогический процесс, структура взаимодействия, развивающая среда дошкольного учебного заведения.

*INTERACTION OF TEACHERS AND CHILDREN, BOTH PSYCHOLOGICAL AND
PEDAGOGICAL PROBLEM*

The article reveals the essence of the concept of "pedagogical interaction" and analyzes the problem of interaction of the teacher with children as a psychological and pedagogical problem.

Key words: pedagogical interaction, the pedagogical process, the structure of the interaction epidemic among pre-school.

УДК 378.011.3-051:[373.3:001.895]

Черненко Г.М.

***ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ***

У статті розкрито проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи до інноваційної діяльності. Визначено показники готовності майбутніх учителів початкової школи до інноваційної діяльності, а саме: інформативність щодо новітніх педагогічних технологій; усвідомлення потреби впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес початкових шкіл; запровадження власних творчих ідей і підходів до навчально-виховного процесу; оволодіння практичними навичками освоєння інноваційних технологій.

Ключові слова: інноваційна діяльність, готовність до інноваційної діяльності, інноваційна компетентність, інноваційні технології, інтерактивні технології, початкова школа, майбутні вчителі початкових класів.

Метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, які будуть ефективно працювати й навчатися впродовж життя, зберігати й примножувати цінності національної культури і громадянського суспільства, розвивати й зміцнювати незалежну, демократичну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти. Для досягнення поставленої мети є необхідність у реформуванні системи освіти в Україні та підготовці висококваліфікованих фахівців.

Реформування сучасної вищої педагогічної освіти з врахуванням європейських стандартів передбачає, насамперед, підготовку компетентного фахівця, який умітиме визначати педагогічні цілі й успішно їх досягатиме, вміло впроваджуватиме інноваційні технології навчання, усвідомлюватиме свою соціальну відповідальність, працюватиме над особистісним й професійним зростанням.

Метою розвитку педагогічної освіти є створення такої системи, яка на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечуватиме формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовуватиме освітню політику як пріоритетну функцію держави, спрямовану на розвиток та самореалізацію особистості, задовольнятиме освітні й духовно-культурні потреби, а також підготовлені фахівці будуть конкурентоспроможними на ринку праці.

Таким чином переконуємося в актуальності проблеми щодо професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи нового покоління.

Дану проблему сучасні науковці активно досліджують у різних ракурсах. Теорію та практику здійснення технологічних підходів до навчання відображено в працях П. Гальперина, Н. Тализіної, Ю. Чабанського, В. Безпалого, М. Кларіна та ін. Актуальними є проблема оптимізації навчально-виховного процесу (Б. Дегтярьов, В. Максименко, І. Федоренко), проблемного навчання (В. Барабаш, В. Коваленко, В. Лозова, А. Фурман),